

Uz 29.10.2013, Nr. 1/7812

Ilzei Jurčai

KNAB priekšnieka vietniecei

Rīgā, 2013.gada 19.novembrī

**Viedoklis par „Vienotība, PIETIEK!” atbilstību
Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma prasībām**

A.god.Jurčas kundze,

Pateicos par iespēju sniegt viedokli par izdevuma „Vienotība, PIETIEK!” atbilstību Priekšvēlēšanu aģitācijas likumam, kā arī atvainojos par aizkavēšanos ar atbildi.

Savu viedokli par šo izdevumu vēl 2013.gada martā formulēju rakstā „Ne viss ir žurnālistika, kas reģistrēta kā medijs”, kas tika publicēts portālā mansmedijs.lv.¹ Aplūkojot Jūsu atsūtīto materiālu, savas domas neesmu mainījusi:

[1] Izdevumā publicētā informācija atbilst Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma pirmā panta priekšvēlēšanu aģitācijas definīcijai. Konkrētais izdevums viss ir veltīts partijai, kura piedalījās 2013.gada priekšvēlēšanu kampaņā, – Vienotībai - un visi šajā izdevumā atrodamie raksti šo partiju parāda izteikti negatīvi. Tādējādi saturiski, atbilstoši likumā lietotajai terminoloģijai, tas ir netiešs aicinājums balsot pret šo partiju.

¹ <http://mansmedijs.lv/saturs/ne-viss-ir-zurnalistika-kas-registreta-ka-medijs>

[2] Manuprāt, nav nozīmes tam, ka izdevums „Vienotība, PIETIEK!” ir reģistrēts kā masu informācijas līdzeklis. Ne viss, kam ir masu informācijas līdzekļa juridiskā čaula, bauda īpašo žurnālistu brīvības aizsardzību, kas raksturīga demokrātiskām sabiedrībām. Eiropas Cilvēktiesību tiesa, institūcija, kas pārrauga Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas ievērošanu, savos spriedumos konsekventi atkārtoti domā, ka vārda brīvība nav neierobežota: īstenojot vārda brīvību, preses rīcībai jāatbilst preses īpašajiem pienākumiem un atbildībai, žurnālistu vārda brīvība tiek aizsargāta tikai tiktāl, cik viņi rīkojas labticīgi ar mērķi sniegt patiesu un uzticamu informāciju atbilstoši atbildīgas žurnālistikas standartiem² (Times Newspapers Ltd v. United Kingdom, 2009.gada 10.martā; Fressoz and Roire v. France; Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway, 1999.gada 20.maijā). Tiesa vērtē katru iespējamo žurnālistu brīvības ierobežojumu gadījumā atsevišķi un vērtē ne tikai labticīgumu, bet arī, piemēram, to, vai žurnālistiem, publiskojot informāciju, varēja būt kāds cits nolūks, izņemot vēlmi sabiedrībai paziņot par tai svarīgiem jautājumiem (Radio Twist A.S. v. Slovakia, 2006.gada 19.decembrī, 63.paragrāfs). Piemēram, 2013.gada 28.jūlijā stājās spēkā ECT spriedums lietā Novaya Gazeta and Borodianskiy v. Russia, kur tiesa skaidrāk nekā jebkad agrāk formulēja žurnālistu pienākumus situācijās, kad viņi vēlas atsaukties uz Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā garantēto vārda brīvības aizstāvību: „*While enjoying the protection afforded by the Convention, journalists must, when exercising their duties, abide by the principles of responsible journalism, namely to act in good faith, provide accurate and reliable information, objectively reflect the opinions of those involved in a public debate, and refrain from pure sensationalism.*” (37.paragrāfs).”

Uzskatu, ka Satversmē un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā noteiktais vārda brīvības aizstāvības standarts ir saskanīgs: proti, Satversme garantē to pašu vārda brīvības apjomu kā konvencija. Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma ierobežojumi, piemēram, par tēriņu „griestiem” pasta izdevumiem, nevar attiekties uz atbildīgu žurnālistu darbu (kura aizsardzība izriet no Satversmes un Cilvēktiesību konvencijas) – piemēram, situācijām, kad kāds no laikrakstiem publicē un pa pastu lasītājiem izplata korekti veidotus dažādu partiju kandidātu darba vērtējumus vai arī dažādu partiju kandidātus aptaujā par viņu nākotnes iecerēm (kas katrā gadījumā atsevišķi varētu izskatīties pēc priekšvēlēšanu aģitācijas). Šādos gadījumos, tā kā likumdevēja mērķis nekad nav bijis ierobežot korektu un atbildīgu partiju darba vērtējumu, likuma piemērotājam ir jāpiemēro teleoloģiskā redukcija un attiecīgie materiāli nav jāuzskata par priekšvēlēšanu aģitācijas materiāliem. Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma izpratnē.

Vienlaikus tad, kad šie standarti nav ievēroti, KNAB ir jāvērtē katra situācija atsevišķi. Arī medijs (plašsaziņas līdzeklis) dažkārt var izrādīties „ar partijām nesaistīta persona” („trešā persona”) Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma izpratnē.

Konkrētajā gadījumā uzskatu, ka izdevums „Vienotība, PIETIEK!” ir parasts aģitācijas veicējs, kas nebauda žurnālistu īpašo vārda brīvības aizstāvību. Eiropas Cilvēktiesību tiesas

² *when exercising its right to freedom of expression, the press must act in a manner consistent with its duties and responsibilities [...]. These duties and responsibilities assume particular significance when [...] information imparted by the press is likely to have a serious impact on the reputation and rights of private individuals. Furthermore, the protection afforded by Article 10 to journalists is subject to the proviso that they act in good faith in order to provide accurate and reliable information in accordance with responsible journalism*

cilvēktiesību ievērošanas pārbaudes standarta atslēgas vārdi: laba ticība un atbildīga žurnālistika. Abi šie principi nav saskatāmi rīcībā, kur īsi pirms vēlēšanām, laikā, kad darbojas likumā noteiktie priekšvēlēšanu aģitācijas ierobežojumi, par nezināmas izcelsmes līdzekļiem ievērojamā eksemplāru skaitā tiek publiskots vienas partijas kritizēšanai veltīts izdevums, kura satura veidošanas principi un metodes neliecina par labticīgiem nolūkiem vai atbildīgu žurnālistiku³. Pēc formas un satura šāds materiāls nav nošķirams no sabiedrisko attiecību kampaņas un kā tāds, manuprāt, nebauda žurnālistu īpašās vārda brīvības garantijas. Līdz ar to uzskatu, ka attiecīgais izdevums pirmsšķietami (skat. trešo daļu šajā atzinumā) ir uzskatāms par „nesaistītas personas veiktu aģitāciju” Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma 4.panta izpratnē.

[3] Priekšvēlēšanu aģitācija (arī sabiedrisko attiecību kampaņu veidošanā) demokrātiskā sabiedrībā ir normāla, pat vēlama parādība – katram Latvijas iedzīvotājam ir konstitucionāla ranga tiesības vērtēt vēlēšanu kandidātus, pirms vēlēšanām atgādināt viņu labos vai sliktos darbus, prasīt konkrētību savās nākotnes iecerēs. Taču šīs tiesības nav neierobežotas. Latvijas priekšvēlēšanu aģitācijas un partiju finansēšanas regulējums ticis veidots ar mērķi līdzsvarot vēlēšanu kandidātu izredzes (pēc iespējas samazinot priekšvēlēšanu kampaņu dārdzību), kā arī mazināt nezināmas izcelsmes naudas ietekmi uz politiku. Tādēļ pašreizējais regulējums paredz ne tikai priekšvēlēšanu izdevumu limitus pašām partijām, bet arī tā sauktajām „trešajām personām” (Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma 4.pants). Likumdevējs apzināti vēl iepriekšējo Saeimu sasaukumu laikā, mācoties no 2006.gada Saeimas vēlēšanu kampaņas pieredzes, izveidoja „trešo personu” aģitācijas regulējumu tā, lai ar partijām nesaistītām personām nebūtu jāsniedz obligātas atskaites par saviem priekšvēlēšanu izdevumiem, - taču šāda risinājuma cena bija tā, ka „trešajām personām” atļautais priekšvēlēšanu tēriņu apjoms noteikts salīdzinoši neliels (15 minimālās mēnešalgas). Šis limits turklāt attiecas nevis uz visiem trešo personu izdevumiem, bet tikai to daļu – reklāmām radio, televīzijā, internetā, presē, kā arī priekšvēlēšanu labdarības izdevumiem un pasta izdevumiem, lai ar tā palīdzību nosūtītu priekšvēlēšanu aģitācijas materiālus. Manā rīcībā nav informācijas par to, vai izdevums „Vienotība, PIETIEK!” izplatīts pa pastu un, ja tā, kādi ir bijuši pasta izdevumi, – vai tie ir vai nav pārsnieguši „trešajām personām” atļauto priekšvēlēšanu tēriņu limitu.

[4] Tā kā manā rīcībā, rakstot šo viedokli, nav informācijas par to, kas konkrēti ir maksājis par izdevuma „Vienotība, PIETIEK!” izdošanu un izplatīšanu, kā arī par to, vai tā izdošana un saturs ir tikuši koordinēti ar kādu no vēlēšanu dalībniekiem vai partiju kampaņu organizatoriem („tiešā saikne” ar partiju Augstākās Tiesas 2006.gada decembra sprieduma izpratnē), tad es nevaru izvērtēt, vai šī aģitācija būtu „pierēķināma” kādam no vēlēšanu dalībniekiem. Uzskatu, ka KNAB būtu pienākums pārliicināties par to, vai šāda mēroga aģitācijas kampaņa ir vai nav notikusi no partijām neatkarīgi.

Ar cieņu,

³ Skat.piemēram - <http://bnn.lv/lato-lapsas-bralis-izmantojot-svesas-publicijas-izdod-bezmaksas-avizes-104498>

Iveta Kažoka

Sabiedriskās politikas centra PROVIDUS pētniece

Alberta 13 (Providus)

Rīga, LV1010